

FÖRSVARSMAKTENS
MILJÖREDOVISNING
2016

FÖRSVARSMAKTEN

INTRODUKTION TILL MILJÖREDOVISNING 2016

Försvarmakten ger årligen ut en miljöredovisning som uppfyller kraven i den europeiska miljöledningsstandarden EMAS. Syftet är att ge läsaren en förståelse för Försvarmaktens miljöarbete samt att återskildra resultatet från året som gått. Redovisningen omfattar hela myndigheten och den information som presenteras bygger på data från den nationella verksamheten inom Försvarmakten. Informationen har sammanställts och kvalitetssäkrats av Försvarmaktens miljöavdelning. För mer information, se forsvarsmakten.se.

”ÖVNINGEN AURORA – ETT BRA EXEMPEL PÅ INTEGRERAT MILJÖARBETE”

MILJÖARBETET ÄR EN strategiskt viktig fråga för Försvarsmakten, både internt och externt. Inte minst för förtroendet för myndigheten där trovärdighet är en av de fyra strategiska effekter vi vill uppnå. Som myndighet ska Försvarsmakten leva upp till nationella åtaganden såsom de nationella miljökvalitetsmålen och Sveriges arbete med FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030). Detta ska integreras i myndigheten och balansera alla tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Även myndigheterna inom försvarssektorn (Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket, Försvarets forskningsinstitut, Försvarets radioanstalt och Försvarshögskolan) laddar om med ett nytt inriktningsdokument inom miljöområdet. Fokus kommer ligga på gemensamma aktiviteter som bidrar till synergieffekter inom sektorns miljöarbete. Detta är ett viktigt arbete eftersom beroendet mellan myndigheterna i försvarssektorn är stort, och det är inte minst tydligt på miljöområdet.

När det gäller Försvarsmaktens interna miljöarbete ligger fokus på att utveckla och implementera miljöledningssystemet i centralt styrande dokument. Uppföljning och utvärdering av miljöledningssystemet sker genom miljörevisioner som ska identifiera att vi gör rätt saker, att miljöledningssystemet levererar det vi förväntar oss samt att vi lär oss av varandra och får en bättre erfarenhetsåterföring inom organisationen.

Försvarsmaktsövningen Aurora, som genomförs i september 2017, är ett bra exempel där miljöarbetet har integrerats tidigt i övningsplaneringen. Områden som miljökommunikation, miljöutbildning och miljöbestämmelser har beaktats redan från uppstarten i övningsordern.

Allt talar för att 2017 kommer att bli ännu ett spännande år!

PETER SANDWALL
Försvarsmaktens generaldirektör

OM FÖRSVARSMAKTEN

Vi försvarar Sverige, landets intressen, vår frihet
och rätt att leva som vi själva väljer.

VISIONEN

”Ett starkare
försvar
– möter varje
hot, klarar
varje
utmaning.”

VÅRT UPPDRAG

Försvarsmaktens främsta uppgift är att ansvara för Sveriges militära försvar och att värna om Sverige. Det gör vi genom att öva och göra insatser dygnet runt, året runt, på marken, i luften och till sjöss. När helst behov uppstår ska Försvarsmakten vara redo att agera. Sverige hjälper också andra länder där det finns krig och konflikter.

NATIONELLA INSATSER

När Försvarsmakten gör insatser i Sverige kallas det nationella insatser. Det kan vara sådant som rör rikets säkerhet: om ett fartyg till sjöss eller ett flygplan i luften kommer in på svenskt territorium utan tillstånd är det Försvarsmaktens uppgift att avvisa dem. Det kan också röra samhället och medborgarna: om en plats drabbas av skogsbränder, svåra stormar, översvämningar eller om personer försvinner hjälper vi till att lösa det.

FÖRSVARSMAKTEN UTOMLANDS – I INTERNATIONELLA INSATSER

Försvarsmakten har omkring 300 personer på plats i länder som är drabbade av krig och konflikter. De är där på uppdrag av Sveriges regering och riksdag. Sverige vill bidra till fredsbevarande insatser – inte stå bredvid och se på. Genom att dämpa oro och konflikter utanför våra gränser kan vi hjälpa till att begränsa att det sprids till andra länder. Det gör också att risken att vårt eget land blir hotat minskar.

VÅRT BIDRAG OCH MANDAT

Vi verkar avhållande emot – och möter – varje form av militärt angrepp, ytterst genom vår förmåga till väpnad strid. Vi säkrar Sveriges integritet, på egen hand och tillsammans med andra. Vi bidrar till ett robust samhälle – i fred, kris och krig. Vi är en symbol för landets statsskick och självständighet.

VÅR VÄRDEGRUND OCH VÅR MILITÄRA PROFESSION

Värdegrunden beskrivs i tre centrala begrepp: öppenhet, resultat och ansvar, och i Försvarsmaktens uppförandekod som gäller all personal. Dessa värden ska genomsyra all verksamhet.

VÅRA STRATEGISKA EFFEKTER – ÖB:S FYRA T:N

De strategiska effekterna är de konkreta tillstånd, lägen och förhållanden vi åstadkommer genom att verkställa överbefälhavarens strategiska planer.

1. TRÖSKEFFEKT

Den militära tröskeln ska verka avhållande och få en potentiell angripare att noga överväga riskerna med att angripa vårt land. Genom att öva ofta och mycket, inte minst tillsammans med andra, stärker vi tröskel-effekten och ger den trovärdighet. Därför måste Sveriges militära försvar verka synligt och den avhållande förmågan vara tydlig. Se även > [övningar och insatser \(s.16\)](#).

VÅRT UPPDRAG

2. TILLGÄNGLIGHET

Tillgänglighet handlar om att hela tiden upprätthålla rätt förmåga i den snabba, komplexa och svårförutsägbara säkerhetspolitiska omvärld vi befinner oss i. En grundläggande faktor för tillgänglighet är att Försvarsmakten attraherar, rekryterar, utvecklar och behåller relevant kompetens.

3. TILLSAMMANS

Samarbete och samverkan med andra – internationellt och nationellt – ökar vår totala förmåga att verka avhållande mot angrepp. För att öka Sveriges totala försvarsförmåga stärks våra samarbeten med andra myndigheter och det civila samhället för att stärka och skydda kritiska samhällsfunktioner. Se även > [samarbete \(s.24\)](#).

4. TROVÄRDIGHET

Ett trovärdigt försvar är en förutsättning för att driva och hävda Sveriges säkerhetspolitik. Att agera trovärdigt är en förutsättning för att Försvarsmakten ska vinna respekt i omvärlden och förtroende hos sina uppdragsgivare, anställda och frivilliga.

TJÄNSTGÖRANDE

NYCKELTAL FÖR 2016
TOTALT: 51717

19702	10256	21759
-------	-------	-------

■ KONTINUERLIGT TJÄNSTGÖRANDE
■ TIDVIS TJÄNSTGÖRANDE
■ HEMVÄRN OCH FRIVILLIGA

KÖNSFÖRDELNING (KONTINUERLIGT TJÄNSTGÖRANDE)

	83% MÄN
	17% KVINNOR

ETT STRATEGISKT MILJÖARBETE

För att lösa Sveriges miljöproblem krävs engagemang från hela samhället, inklusive Försvarmakten. Därför strävar vi hela tiden efter att ta ansvar för miljöpåverkan. Här sammanfattar vi vad som har varit centralt i 2016 års miljöarbete.

FÖRSVARMAKTENS MILJÖLEDNINGSSYSTEM möjliggör att på ett strukturerat sätt minska myndighetens miljöpåverkan och ta miljöhänsyn i all verksamhet. Detta är något som genomsyrar hela organisationen – från miljöpolicy och miljömål till arbetssätt och uppföljning av verksamheten. Dessa är integrerade i den övergripande styrningen för hela myndigheten. På lokal nivå omsätts målen till handlingsplaner.

Försvarmaktens miljömål finns inom områdena [energi \(s.18\)](#), [övnings- och insatsverksamheten \(s.16\)](#) och [avfall \(s.20\)](#). Det är också inom dessa områden som Försvarmakten har identifierat sina betydande miljöaspekter. Utöver nämnda målområden har Försvarmakten bland annat prioriterat [samarbete med andra aktörer \(s.24\)](#) och miljöarbetet med koppling till de nationella miljö kvalitetsmålen [Ett rikt växt- och djurliv \(s.22\)](#) och [Giftfri miljö \(s.21\)](#).

Under 2016 har arbete pågått med att tydliggöra den centrala styrningen av miljöledningssystemet – de arbetssätt som är gemensamma för hela verksamheten, ett arbete som kommer att fortsätta under 2017.

En central förutsättning för att utveckla miljöledningssystemet är att utvärdera dess verkan genom miljörevisioner. Ett viktigt led i detta var att vi under 2016 utbildade 24 interna miljörevisorer som kommer genomföra revisioner på hela Försvarmaktens verksamhet.

Miljöledningssystemet omfattar både centrala och lokala styrningsdokument, liksom ordrar, interna bestämmelser, instruktioner och handböcker. Utöver den interna styrningen bedrivs också ett antal tillståndspliktiga verksamheter såsom skjutfält och flygflottiljer. Det finns även ett antal anmälningspliktiga verksamheter såsom tvätthallar, skjutbanor, drivmedelanläggningar etc. All denna verksamhet kräver en omfattande kontroll och uppföljning, vilken bedrivs enskilt av varje förband. Varje förband i sin tur har en eller flera miljöhandläggare som stödjer verksamheten med miljöfrågor. Inom Försvarmakten arbetar cirka 50 personer med miljöfrågor.

Du kan följa Försvarmaktens miljöarbete på:

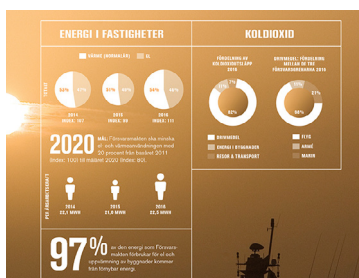
blogg.forsvarsmakten.se/miljo/.

S08 SVERIGES MILJÖMÅLSSYSTEM

De stora miljöproblemen i Sverige ska vara lösta år 2020. Försvarsmakten har ett uppdrag att bidra till att målen nås.

Illustration Josephine Graucob

S18 ENERGI OCH KLIMAT

Försvarsmaktens miljömål är att minska användningen av energi till uppvärmning och el i fastigheter.

Foto Johan Lundahl/Försvarsmakten

S22 POSITIV PÅVERKAN PÅ BIOLOGISK MÅNGFALD

Försvarsmaktens övningsverksamhet kan bidra till att bevara naturvärden och ge en frizon åt rödlistade arter.

Foto Niklas Englund/Försvarsmakten

INNEHÅLL

FÖRSVARSMAKTENS MILJÖREDOVISNING 2016

FÖRSVARSMAKTEN

S14 MILJÖHANDLÄGGARENS VARDAG OCH VISIONER

"Miljöfrågor och militär verksamhet går att kombinera, men det är inte helt lätt. Man får svänga lite med trollspöt". Vi har träffat Försvarsmaktens miljösamordnare Peter Bramstedt.

Illustration Josephine Graucob

S20 ÖKAD MATERIALÅTERVINNING

2016 gick 34 procent av Försvarsmaktens avfall till materialåtervinning. Vilket ska förbättras ytterligare till 2020.

S24 MILJÖSAMARBETE

Som myndighet och del av det svenska samhället ska Försvarsmakten vara en förebild i arbetet för en bättre miljö. För det krävs samarbete – både inom landet och internationellt.

Foto Joel Thungren/Försvarsmakten

Produktion Make Your Mark i samarbete med Försvarsmaktens miljöavdelning **Tryck** Elanders Försvarsmaktens miljöredovisning är tryckt på Munkens Polar i HP Indigo digitalpress. **Omslagsbild** Foto IBL

"Igelkotten står för uthållighet, precis som vårt miljöarbete"

S16 MILJÖHÄNSYN VID ÖVNINGAR OCH INSATSER

För att minimera miljöpåverkan vid våra övningar och insatser krävs helhetssyn. Övningen Aurora 17 är ett bra exempel.

Foto Bezav Mahmud/Försvarsmakten

S21 FÖR EN GIFTFRI MILJÖ

Försvarssektorns kemigrupp arbetar med att begränsa och fasa ut användningen av hälso/miljöfarliga ämnen.

Foto FMTK

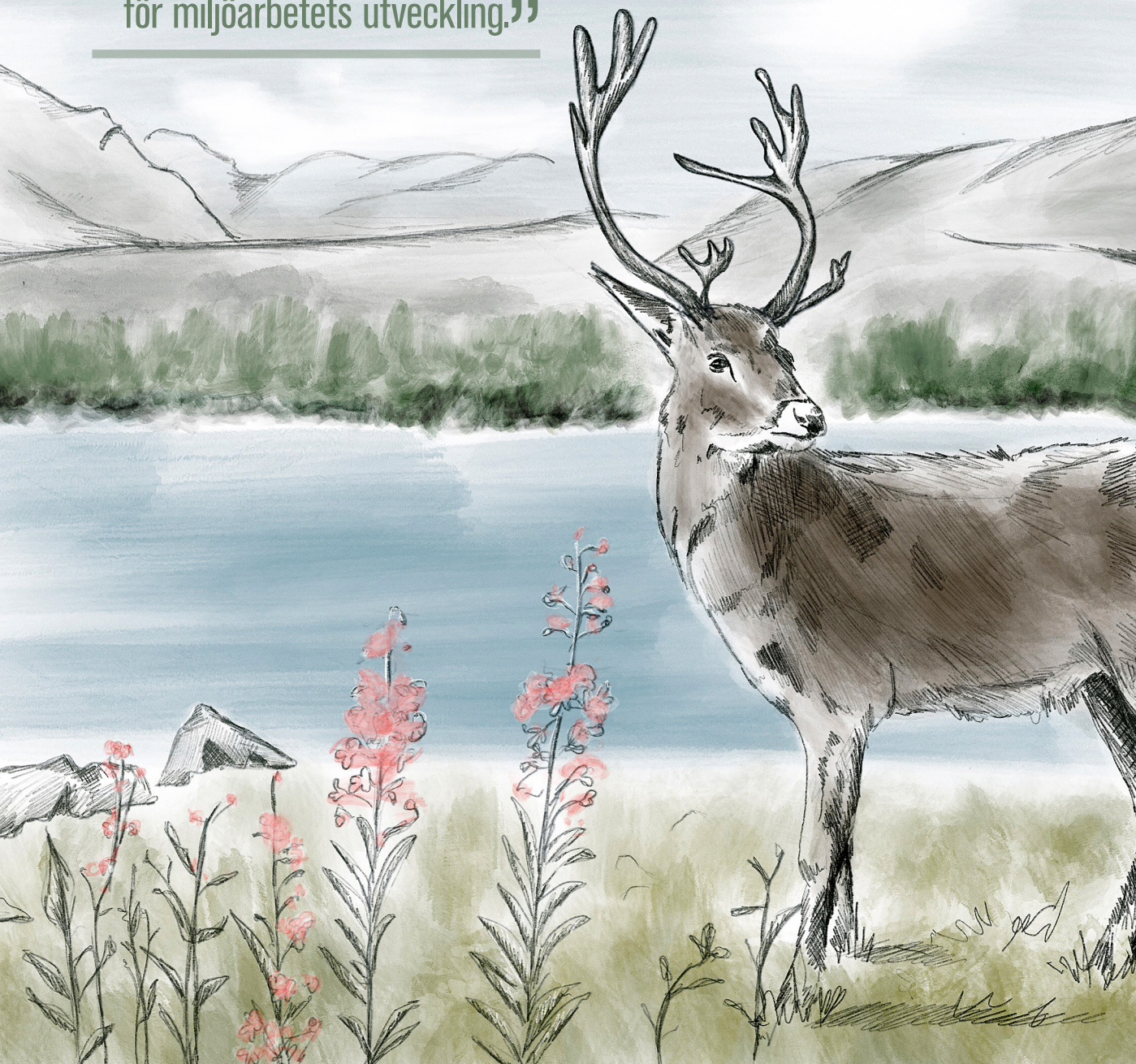
S26 MILJÖCHEFENS SLUTORD

Arne Wessner summerar ett knappt decennium i rollen som Försvarsmaktens miljöchef.

Illustration Josephine Graucob

SVERIGES MILJÖMÅL

”Försvarmakten ska bidra till att riksdagens generationsmål nås samt vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.”

NATIONELLA MÅL FÖR MILJÖKVALITET

I Sverige finns inriktningsmål för miljöpolitiken. Dessa är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Försvarsmakten har ett uppdrag att bidra till att målen uppnås.

DET SVENSKA MILJÖMÅLSSYSTEMET

I Sverige har vi satt upp mål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som ska nås och som miljöarbetet ska leda till. Målen är beslutade av riksdagen och syftar till att de stora miljöproblemen i Sverige ska vara lösta till år 2020, för att inte lämna över dem till nästa generation. Det svenska miljömåls-systemet innehåller ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och 24 etappmål.

GENERATIONSMÅLET

Det mest övergripande målet för miljöpolitiken är det så kallade generationsmålet. Detta handlar om att "till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser". Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska nås. Det är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

SVERIGES 16 MILJÖKVALITETSMÅL

Beskriver det tillstånd för miljön som är hållbart på lång sikt. De är ett löfte till framtida generationer om frisk luft, hälsosamma livsmiljöer och rika naturupplevelser. De 16 nationella miljökvalitetsmålen hittar du på miljomal.se.

MILJÖMÅLEN INOM FÖRSVARSMAKTEN

Försvarsmakten har sedan flera år arbetat för att bidra till generationsmålet och de nationella miljökvalitetsmålen, ett uppdrag som står i Förordning (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

SEX UTVALDA MILJÖKVALITETSMÅL

För att miljömålsarbetet inom Försvarsmakten ska vara så effektivt som möjligt har miljömålen kopplats mot myndighetens miljöpåverkan. Sex av de 16 miljökvalitetsmålen har identifierats där Försvarsmakten har betydande påverkan samt en möjlighet att sätt in förbättringsåtgärder utan att göra avkall på huvuduppgiften.

Dessa är:

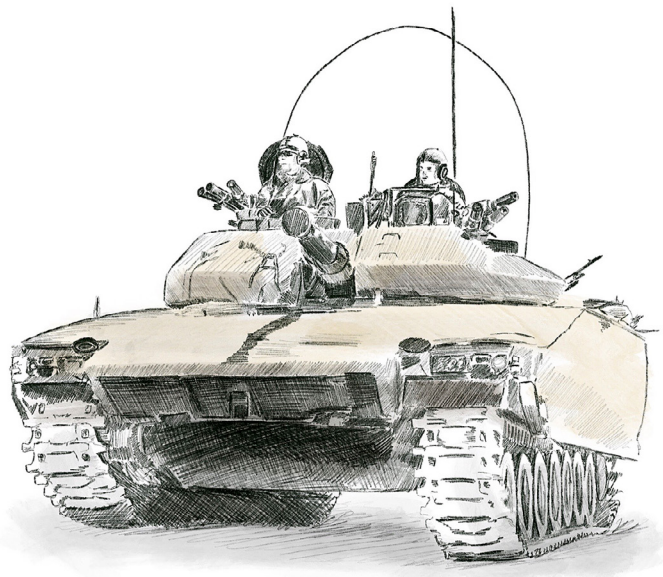
- Giftfri miljö
- God bebyggd miljö
- Begränsad klimatpåverkan
- Ett rikt växt- och djurliv
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Storslagen fjällmiljö

FÖRSVARSMAKTENS HANDLINGSPLANER

Under våren 2016 har Försvarsmakten på uppdrag av regeringen tagit fram centrala handlingsplaner för dessa sex miljökvalitetsmål. På de följande sidorna presenteras dessa i korthet.

GENERATIONSMÅLET

"Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

MILJÖHÄNSYN VID ÖVNINGAR OCH INSATSER

DEN VERKSAMHET INOM Försvarsmakten som påverkar miljön mest är övnings- och insatsverksamheten. Det gäller bland annat drivmedelsanvändning, buller och markslitage.

Ett av Försvarsmaktens miljömål är att det vid alla övningar och insatser, nationellt som

internationellt, ska finnas ett miljöannex med miljöbestämmelser. I samband med planering, genomförande och uppföljning av övningar och insatser ska miljöpåverkan analyseras och omhändertas.

SÅ HÄR ARBETAR VI SÄKERSTÄLLA MILJÖKOMPETENS

Vi säkerställer att miljökompetens finns tillgänglig i samtliga skeden: inför, under samt efter övningar och insatser. På detta sätt ser vi till att miljöhänsyn tas vid övningar eller insatser och att miljöpåverkan kan minimeras.

UTBILDA OCH INFORMERA

Inför övningar och insatser genomförs utbildningar för att ge information avseende lagar, regler och förordningar.

MILJÖANNEX I ORDERVERKEN

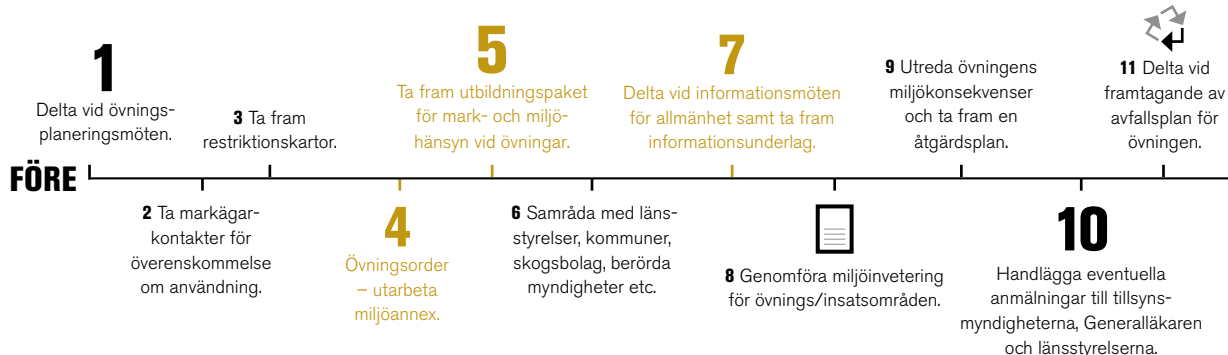
För att tydliggöra var och hur övningen får genomföras – med hänsyn till gällande lagar och andra krav som finns att förhålla sig till under övningen/insatsen – ska det tas fram miljöannex för alla övningar som finns i Försvarsmaktens övningsplan.

TA VARA PÅ TIDIGARE ERFARENHETER

Erfarenhetsanalyser möjliggör att på ett systematiskt sätt ständigt förbättra verksamheten. Läs mer om

➤ [övningar och insatser \(s.16\)](#).

MILJÖPROCESS ÖVNINGAR OCH INSATSER

AVFALLSHANTERING

FÖRSVARSMAKTEN GENERERAR EN STOR andel verksamhetsavfall. Detta innebär en betydande påverkan, såväl miljömässigt som ekonomiskt. Ett av Försvarsmaktens miljömål är att öka andelen avfall som går till materialåtervinning för att därmed minska andelen avfall som deponeras eller går till förbränning.

SÅ HÄR ARBETAR VI

TYDLIGA AVFALLSPLANER

Försvarsmakten har tydliga och aktuella avfallsplaner för samtliga verksamhetsorter, vilket ökar möjligheterna att nå vårt miljömål.

INFORMATION OM KÄLLSORTERING

Informationsinsatserna syftar till att öka medvetenheten hos personal och andra aktörer på verksamhetsorten om vikten av att källsortera.

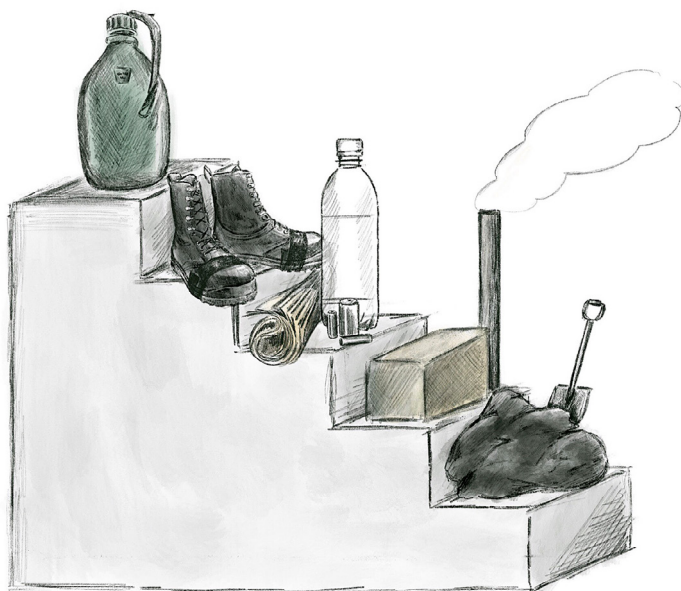
ÅRLIGA DIALOGER INOM AVFALLSTJÄNSTEN

Vi genomför dialoger mellan Försvarsmakten och andra aktörer på respektive verksamhetsort.

UTBILDNING INOM AVFALLSFRÅGOR

Utbildningen vänder sig till all personal och syftar till att kvalitetssäkra hanteringen av avfall i enlighet med lagar och interna rutiner. Läs mer om

► [avfall \(s.22\)](#).

”Ett av Försvarsmaktens miljömål är att öka andelen avfall som går till materialåtervinning.”

12 Hantera klagomål.

Ta emot och dokumentera, ev. åtgärda och återrapportera klagomål.

14

Följa och stödja förbanden.

15 Lämna statusrapporter till övningsledarens dagliga genomgångar.

17

Skadereglering och fortsatt skadehantering.

19 Dokumentation och summering av skador och klagomål.

UNDER

13 Skadehantering såsom sönderkörda träd och åkrar, samt hantering av miljöolyckor såsom spill.

16

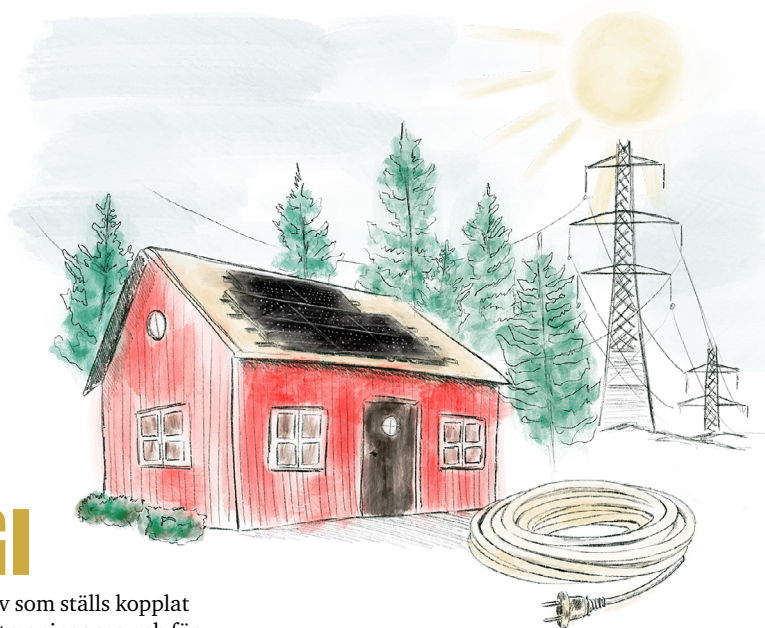
Eventuellt lämna stöd vid mediakontakter.

EFTER

18 Efterstädning och inventering av brukade vägar, grupperingsplatser etc.

20

Lämna in underlag till erfarenhetsanalysen.

ENERGI

FÖR ATT MÖTA de krav som ställs kopplat till de globala klimatutmaningarna och för att främja en hållbar utveckling, krävs att Försvarmaktens verksamhet effektiviserar energianvändningen. Förbättringsåtgärder inom energiområdet påverkar miljön positivt på flera områden och kan samtidigt skapa synergieffekter som kan öka den operativa förmågan och energiförsörjningstryggheten.

Försvarmaktens explicita energimål är att minska el- och värmeanvändning i de fastigheter vi hyr. Utöver detta har vi även tre breda fokusområden, framtagna genom myndighetsövergripande överenskommer inom Försvarssektorn. Läs mer om Försvarmaktens [miljösamarbete \(s.24\)](#).

VÅRA TRE FOKUSOMRÅDEN:

- 1 Effektivare energianvändning
- 2 Minskat beroende av fossila bränslen genom ökad användning av förnybara energikällor
- 3 Minskade utsläpp av växthusgaser

SÅ HÄR ARBETAR VI:

SYSTEMPERSPEKTIV PÅ ENERGIFÖRSÖRJNINGEN

Hänsyn måste tas till påverkan i energiförsörjningens alla led – från energikälla till energianvändning. Åtgärder för energieffektiviseringar och minskat beroende av fossila bränslen måste värderas utifrån ett systemperspektiv för att undvika sub-optimeringar såväl som att säkerställa önskvärd effekt av Försvarmaktens förmåga. Det är av vikt att energiarbetet sker både systematiskt och långsiktigt.

”Ett av Försvarmaktens miljömål är att minska el- och värmeanvändningen i de fastigheter vi använder.”

ENERGIEFFEKTIVISERINGAR OCH -BESPARINGAR

Energieffektiviseringar och energibesparingar ger ökad försörjningstrygghet och ökad uthållighet. Genom att arbeta inom försvarssektorn, och samverka internationellt, kan synergieffekten bli att försvaret gynnas i form av en effektivare energianvändning än tidigare, och att den faktiska tillförda energin räcker längre. Läs mer om [energieffektivisering \(s.18\)](#).

ÖKA ANDELEN FÖRNYBARA ENERGIKÄLLOR

För att lyckas minska myndighetens utsläpp av växthusgaser krävs en ökad andel förnybara energikällor och investeringar i förnybar energiteknik. I detta ingår diversifiering av energikällor, inklusive utveckling av alternativa bränslen anpassade till försvarssektorn, samt teknikutveckling av materielsystem. Att öka andelen förnybara energikällor är också viktigt för att öka energiförsörjningstryggheten och för att kunna bedriva verksamhet där energitillgången är osäker.

BIOLOGISK MÅNGFALD

FÖR ATT KLARA av Försvarmaktens yttersta uppgift – att bemöta ett väpnat angrepp – krävs övning och träning av den väpnade striden. Trots övningsverksamhetens miljöpåverkan har de övnings- och skjutfält som används höga naturvärden och ett rikt växt- och djurliv. Detta beror bland annat på fältens avskildhet och begränsade tillgänglighet samt att marken inte har exploaterats för bebyggelse eller konventionellt jord- och skogsbruk. Övnings- och skjutfälten har därför blivit en viktig tillflyktsort för många rödlistade arter i takt med att det övriga landskapet har förändrats. Dessutom kan Försvarmaktens övningsverksamhet ha en direkt positiv påverkan på den biologiska mångfalden. Markslitage från fordon, bränder samt skador på träd och buskar är exempel på så kallade ”ekologiska störningar” som gynnar många växt- och djurarter. Försvarmaktens övningsverksamhet bidrar alltså till att bevara övningsområdenas naturvärden och är många gånger anledningen till att de finns där över huvud taget.

Genom ökad kunskap och ett hållbart användande av de övnings- och skjutfält som Försvarmakten nyttjar kan artrikedomen bevaras och unika och rödlistade arter ges en frizon. För att genomföra åtgärder på övnings- och skjutfält krävs samarbete med markägaren Fortifikationsverket. Försvarmakten har som verksamhetsutövare ansvar att driva frågan om biologisk mångfald mot markägaren samt att utforma förslag på uppdrag och projekt som ytterligare kan bidra till att bevara övnings- och skjutfältens naturvärden.

SÅ HÄR ARBETAR VI:

SAMMANSTÄLLER INVENTERINGAR

Försvarmakten sammanställer tillsammans med Fortifikationsverket befintlig dokumentation av naturvärden och biologisk mångfald för att få en bättre bild av statusen på de övningsfält, skjutfält och flygflottiljer som myndigheten verkar på. Sammanställningen kompletteras även med nya naturvärdesinventeringar och undersökningar.

TAR FRAM ÅTGÄRDSPLANER

Utifrån kunskapsunderlaget tar Försvarmakten tillsammans med markägaren fram åtgärdsplaner och projekt som bidrar till att bevara övnings- och skjutfältens naturvärden. En åtgärdsplan kan till exempel innehålla planer för att anpassa övningsverksamhet i vissa områden i syfte att gynna de arter som finns där.

”Den verksamhet som bedrivs på fälten bidrar till att bevara den biologiska mångfalden.”

Sammantaget leder arbetet till en bättre kunskap om hur Försvarmaktens verksamhet påverkar växt- och djurlivet. Detta gör att en ökad hänsyn vid planering av övningsverksamhet kan tas där så är möjligt. Arbetet genomförs ofta i nära samarbete med länsstyrelser, kommuner och naturvårdsorganisationer. Läs mer om [ett rikt växt- och djurliv \(s.22\)](#).

SKARPA SKOTT OCH GRÖNA MÅL

– EN MILJÖHANDLÄGGARES VARDAG

Med havet som närmsta granne och milsvid utsikt över kobbar och skär jobbar miljösamordnaren Peter Bramstedt på en av Sveriges vackraste arbetsplatser. Ett skärgårdslandskap han älskar och som är hans uppgift att vårda för framtiden.

MED BAKGRUND SOM officer, och efter 15 år som miljösamordnare på Försvarmaktens Amfibieregemente i Berga, har Peter Bramstedt lärt sig vikten av att ha koll på detaljerna och fördelen med att ligga steget före sin egen verksamhet. Med en verksamhet som regleras hårt av Miljöbalken är det många tillstånd som ska prövas. Verksamheten ska beskrivas ur ett miljöperspektiv och övningsledningarna i fält handledas så att lagar och förordningar följs. Något som kräver både erfarenhet och kreativitet.

– Miljöfrågor och militär verksamhet går att kombinera men det är inte alltid helt lätt, man får svänga lite med trollspöt. Men som officer har jag en grundförståelse för kraven på övningsledningarna utformning, de måste vara så realistiska som möjligt. Skarpa skjutövningar genomförs med soldater, båtar, flygplan och helikoptrar. Vi transporterar även farliga ämnen och stora mängder drivmedel. Om vi bedriver vår verksamhet på fel sätt skulle det kunna få allvarliga konsekvenser för miljön och vår omgivning.

Genom att förse övningsledningarna med detaljerad information om var de får vistas, när och hur, med hänsyn till djur- och naturliv, säkerställs att inga övertramp sker.

– Jag sammanställer så kallade miljöannex som reglerar var övningar får genomföras

och på vilket sätt. I samband med detta gör vi även en miljörisikanalys och producerar detaljerade miljöhänsynskartor. Här märker vi tydligt ut vad som är egna övnings- och skjutfält eller privat mark som vi har tillstånd att använda. Att sedan vara med ute på övningarna och se om allt gick som planerat, det triggas mig. Det finns alltid saker att korrigera till det bättre.

På grund av det ändrade säkerhetsläget runt Östersjön har ett nyupptaget fokus på Gotland och Tofta tagit mycket tid i anspråk under 2016. Flera gånger per år genomförs även större övningar som till exempel Swenex och Baltops. Den sistnämnda, som

”Alla sitter vi på unik specialistkompetens, olika pusselbitar som ska passas in i en helhet.”

är en multinationell övning, krävde en hel del extrajobb då hela 17 nationer och cirka 6 000 personer deltog.

– En stor del av övningarna genomfördes på Utö skjutfält. Då gällde det att se till att alla deltagande länder följde gällande miljötillstånd och övningen särskilda miljöbestämmelser. Vi fick även begära tillfälliga tillstånd hos vår tillsynsmyndighet General-läkaren då vi sköt skarpt med Jas 39 Gripen

och attackhelikoptern AH-64 Apache.

Men det är inte bara militära kollegor som ska upplysas i miljökunskap, även kommuner och allmänhet ska informeras om vad som är på gång.

– Just nu håller jag på med miljörapporter till Naturvårdsverket. Här beskrivs exakt vilken verksamhet som förekommit på våra 13 skjutfält. Hur många skott som skjutits var och under vilka tider. Vi bjuder även in kommuner och berörd allmänhet till informationsmöten där vi berättar vad vi har för oss under året. Det är jätteviktigt för oss att vi samarbetar med de boende i områden där vi rör oss och att de har förtroende för oss. Försvarsmakten har, tillsammans med bland andra polisen, i uppdrag att se till att värna våra gemensamma värden, såsom demokrati och allas lika värde. Vi ska vara bra förebilder i samhället.

I en verksamhet som under lång tid kantats av hårda neddragningar har arbetet som miljösamordnare däremot alltid handlat om utveckling.

– Miljötillståndsprövningar handlar om att skapa förutsättningar för att verksamheten ska fungera även i framtiden. Efter som processerna ofta tar lång tid gäller det att redan nu tänka på vilka tillstånd vi kan behöva om tio till tjugo år. Vilka nya vapensystem utvecklas och hur behöver vi anpassa våra övningar till dem?

Nya politiska riktlinjer och en omvärld i gungning har också den senaste tiden gett nytt liv i verksamheten.

– Nu diskuteras militära frågor ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv i stället för ett ekonomiskt perspektiv. Det kommer att finnas många intressanta arbetsuppgifter för den som vill jobba med miljöfrågor och övningsplanering i framtiden. Jag skulle vilja påstå att vi har det lite roligare inom Försvarsmakten, det är alltid någonting på gång och arbetsuppgifterna skiftar hela tiden. Detta är ingen one-man show utan bygger på bra grupparbete. Alla sitter vi på unik specialistkompetens, olika pusselbitar som ska passas in i en helhet.

PETER BRAMSTEDT

Ålder: 52 år

Titel: Miljösamordnare

Bor: Åkersberga

Familj: Två söner,
15 och 19 år

Militär bakgrund:

"I grunden är jag kustartillerist med utbildning inom både rörligt och fast kustartilleri.

I samband med avvecklandet av KA-systemen i början av 2000-talet valde jag att genomgå Försvarshögskolans miljösamordnarutbildning i Östersund."

MILJÖARBETE VID INSATSER OCH ÖVNINGAR

HÅLLBAR INSATSVERSAMHET

Sverige vill aktivt bidra till fredsbevarande insatser – inte stå bredvid och se på. Det svenska försvaret har omkring 300 personer på plats i länder som är drabbade av krig och konflikter. Försvarsmakten bestämmer inte själv vilka insatser man åker på utan deltar efter beslut av Sveriges riksdag och regering. Sverige samarbetar med andra medlemsländer i EU och FN och finns endast med vid insatser som FN har gett legitimitet till.

Försvarsmaktens internationella insatser sker ofta i länder där miljön redan är hårt utsatt på grund av militära konflikter. Därför är det särskilt viktigt att våra insatser inte orsakar nya miljöproblem. När Försvarsmakten

verkar utomlands sköts i så stor utsträckning som möjligt det dagliga arbetet på camperna på ett hållbart sätt. Detta handlar till exempel om att undvika miljöfarliga utsläpp, ta hand om avfall, använda förnybara energikällor i de fall det är möjligt och på andra sätt minimera negativ miljöpåverkan.

Miljöbalken är den viktigaste svenska miljölagen, men den gäller inte utanför landets gränser. Försvarsmaktens ambition är ändå att följa svensk lagstiftning så långt som möjligt även vid internationell verksamhet. Vårdlandets lagstiftning är styrande och Försvarsmaktens miljöpolicy är vägledande i miljöfrågor när vi verkar i andra länder.

VÅRA MILJÖMÅL

86%

Andelen miljöannex vid övningar och insatser under 2016. Motsvarande siffror för 2014 och 2015 var 70 % respektive 73 %.

PÅGÅENDE INSATSER:

MALI – En pågående FN-insats genomförs i Mali. Styrkan utgörs av ett underrättelseförband och en nationell stödenhet och uppgår till ungefär 250 personer. Huvuddelen av styrkan är placerad på Camp Nobel i utkanten av Timbuktu.

AFGHANISTAN – Sverige har bidragit militärt till insatsen i Afghanistan sedan årsskiftet 2001/2002. Inledningsvis var uppgiften att stödja säkerheten i regionen runt huvudstaden Kabul. När verksamheten kom att gälla hela Afghanistan bidrog Sverige med personal till

en grupp som leddes av Storbritannien i Mazar-e-Sharif. I nuläget består det svenska bidraget av cirka 50 personer.

AKTUELLA ÖVNINGAR: COLD RESPONSE 2016

– Internationell övning i Nord Trøndelag i Norge med markövningsområde mellan Trondheim i söder och Namsos i norr, marinövningsområde i farvattnen utanför och luftövningsområde i svenskt och norskt luftrum mellan Oslo och Bodö. Cold Response 2016 hade cirka 15 000 deltagare från 15 nationer, varav drygt 2 000 svenska soldater och officerare.

AURORA 17 – Aurora 17 är den första och största övningen i sitt slag på över 20 år. Samtliga stridskrafter och fler än 19 000 män och kvinnor kommer delta. Dessutom deltar ett 40-tal myndigheter och förband från andra länder. Från tidigt planeringskede har ett gediget miljöarbete bedrivits i syfte att ta största möjliga miljöhänsyn i övningen. Exempelvis har kommunikationsplaner, utbildningspaket, och miljöannex tagits fram. Aurora 17 genomförs i september 2017.

”Försvarmaktens internationella insatser sker ofta i länder där miljön redan är hårt utsatt.”

HÅLLBARA ÖVNINGAR

En viktig del i Försvarmaktens verksamhet är att öva inför uppdrag och olika typer av situationer som kan uppstå. Stora som små övningar krävs för att våra förband ska vara redo när det är skarpt läge. Ofta går Försvarmaktens övningar ut på att vi simulerar händelser av olika slag för att förbereda förbanden på situationer som de kan ställas inför. Det kan till exempel handla om ett angrepp på Sverige eller en insats i en internationell konfliktzon.

MILJÖMÅL:

”Vid alla övningar och insatser, nationellt som internationellt, ska det i ordern finnas ett miljöannex. Miljöhänsyn ska tas från tidigt planeringsfas till genomförande och erfarenhetsanalys.”

ENERGI OCH KLIMAT

Energianvändningen inom Försvarsmakten är komplex och berör verksamhet såväl i Sverige som utomlands. Energi används i operativ verksamhet, som i övningar och insatser, för drift av fastigheter och till drivmedel i taktiska och civila fordon. Här sammanfattas några centrala punkter.

ENERGIFÖRSÖRJNINGSTRYGGHET

En förutsättning för Försvarsmaktens olika verksamheter. För att garantera förmågor som försvaret är ålagda att upprätthålla i fred, höjd beredskap och krig krävs tillgång till tillförlitlig och säker energi framför allt i form av el och drivmedel. Att använda mindre energi, antingen genom energieffektiviseringar eller energibesparingar, innebär en ökad försörjningstrygghet och ökad uthållighet för försvaret.

ENERGIANVÄNDNING OCH UTSLÄPP

Försvarsmakten är en stor energianvändare och ger ett betydande energi- och klimatavtryck. Försvarsmaktens totala energianvändning 2016 uppgick till 1 091 159 MWh för använd energi från fastigheter och drivmedel. Den största energiposten, cirka 60 procent, utgörs av drivmedelsanvändning, inom vilken flygbränsle står för cirka 70 procent. När det gäller utsläpp av koldioxid står drivmedelsanvändningen för mer än 80 procent av det totala koldioxidutsläppet (220 000 ton). Samtliga siffror avser nationell användning.

VÅRT ENERGIMÅL

Försvarsmakten har valt att sätta upp mål för energi i fastigheter, då det främst är inom det området som vi på kort sikt kan genomföra energieffektiviseringar och energibesparingar. Målet är att under perioden basåret 2011 till måläret 2020 ha minskat denna användning med 20 procent.

DRIVMEDELSUTMANINGAR

På drivmedelssidan finns utmaningar som kräver ett långsiktigt strategiskt arbete då vi har ett materielbestånd och materielsystem med lång livslängd. Försvarsmakten och Försvarets materielverk (FMV) följer utvecklingen på såväl den svenska som europeiska marknaden samt inom NATO för att snarast kunna gå över till förnybara drivmedel. Kravet är att dessa alternativ fungerar i Försvarsmaktens befintliga fordonspark. Särskilt drivmedelskänsliga är taktiska fordon, såsom stridsfordon, stridsvagnar och bandvagnar. Dessa har livslängder på cirka 20 till 30 år och kan stå med diesel i tanken upp till flera år. Till taktiska fordon används för närvarande endast fossila drivmedel då dagens biobränslen inte fungerar utan risk för skador genom tillväxt av bland annat alger vid förrådsställning.

BIOJETBRÄNSLE

För att på lång sikt ersätta flygbränslet pågår sedan 2009 ett bilateralt projekt där Sverige tillsammans med amerikanska försvaret (US AirForce/Navair) arbetar med att prova ut ett alternativt biobaserat jetbränsle. Försvarsmakten har givit FMV uppdraget och målet är att genomföra en demonstrationsflygning med Gripen.

NY ENERGIÖVERENSKOMMELSE

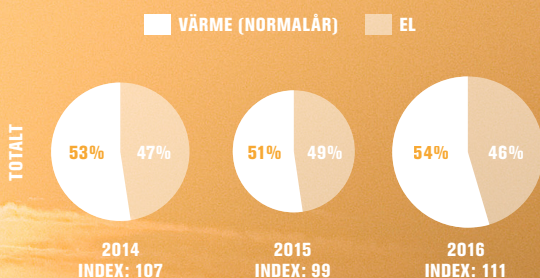
Under 2016 inleddes ett arbete som ska leda fram till en ny energiöverenskommelse för det fastighetsbestånd som Försvarsmakten hyr av Fortifikationsverket. Målet är att öka redundans och uthållighet i beståndet, att öka energieffektiviseringen, att bidra till ett gott samarbetsklimat mellan parterna samt att tydliggöra hur mätning och uppföljning ska ske inom området.

ENERGIEFFEKTIVISERING I PRAKTIKEN

Försvarsmakten arbetar ständigt med att minska energianvändningen. Exempel på detta är ett energiprojekt som genomfördes under 2016 tillsammans med hyresvärden, Fortifikationsverket. Syftet var att kartlägga energianvändningen och föreslå åtgärder som kan vidtas. Bland åtgärderna som har genomförts kan nämnas byte till LED-belysning, införande av närvarostyrd belysning samt utbildning av all personal kring energieffektivisering. Totalt beräknas alla åtgärder motsvara en kostnadsbesparing på cirka 700 000 till 800 000 kronor per år och gjord investering återbetalad inom två till fem år.

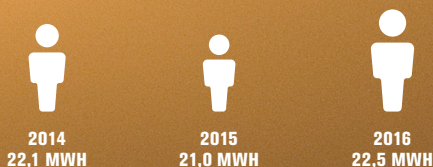
VÅRA MILJÖMÅL

ENERGI I FASTIGHETER

2020 MÅL: Försvarsmakten ska minska el- och värmeanvändningen med 20 procent från basåret 2011 (Index: 100) till måläret 2020 (Index: 80).

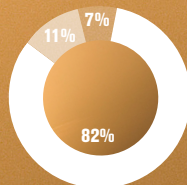
PER ÅRSARBETSKRAFT

97% av den energi som Försvarsmakten förbrukar för el och uppvärmning av byggnader kommer från förnybar energi.

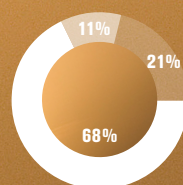
KOLDIOXID

FÖRDELNING AV
KOLDIOXIDUTSLÄPP
2016

■ DRIVMEDEL
■ ENERGI I BYGGNADER
■ RESOR & TRANSPORT

DRIVMEDEL: FÖRDELNING
MELLAN DE TRE
FÖRSVARSRENARNA 2016

■ FLYG
■ ARMÉ
■ MARIN

AVFALL OCH MATERIALÅTERVINNING

Försvarmakten arbetar långsiktigt med att öka andelen avfall som återvinns. Det innebär att vi förutom att minska avfallsmängden ska skapa förutsättningar för att det avfall som uppkommer materialåtervinns.

GRÖN UPPHANDLING

Det bästa sättet att minska avfallet är att redan vid inköpet ta hänsyn till vilket avfall som genereras av produkten eller tjänsten. För att ställa miljökrav vid upphandling samarbetar Försvarmakten med Försvarets materielverk (FMV) som har i uppgift att upphandla både materiel och tjänster till Försvarmakten.

KUNSKAP OCH ENGAGEMANG

Våra medarbetares kunskap och engagemang är avgörande för att öka andelen materialåtervunnet avfall. För att upprätthålla kompetensen hålls miljöutbildning för alla anställda där information ges om den lokala avfallsplanen och om sorteringsmöjligheter på respektive ort. En årlig kompetensutveckling anordnas för våra miljöstationsföreståndare så att de kan utveckla avfallshanteringen lokalt och ge avfallslämnare ett bra stöd.

AVFALLSSTATIONER OCH AVTAL

Sedan 2011 har Försvarmakten centraliserat avfallsavtalen för ökad effektivitet. Fokus ligger främst på att skapa möjlighet till sortering, både på garnionsområdet och vid övningar och verksamhet "utanför grindarna".

Försvarmakten har bemannade miljöstationer för farligt avfall och insamlingsplatser anpassade till verksamhetens varierande behov i hela Sverige. För övningar och nationella insatser finns en mobil containerlösning för att hantera farligt avfall på ett säkert och miljömässigt sätt.

Vid internationella insatser finns inte alltid förutsättningar att lämna avfall till ett omhändertagande som lever upp till våra krav. Därför transporteras det farliga avfallet ofta tillbaka till Sverige eller ett annat land med ett miljö- och hälsomässigt säkert omhändertagande.

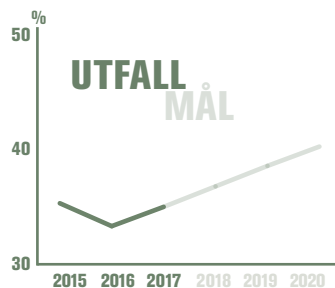
ÖKAD ÅTERVINNING

2016 gick 34 % av Försvarmaktens avfall till återvinning. Vi arbetar vidare med grön upphandling, utbildningsinsatser och ökade möjligheter för källsortering för att långsiktigt bidra till en hållbar avfallshantering.

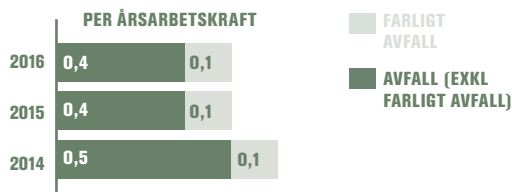
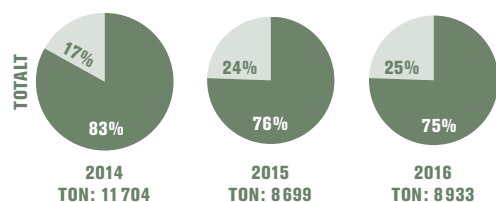
MILJÖMÅL: ÖKAD ANDEL ÅTERVUNNET AVFALL

Försvarmakten ska öka andelen avfall som går till materialåtervinning med 5 procentenheter, räknat från 2015 till måläret 2020.

AVFALL I SIFFROR

Försvarmakten skiljer mellan farligt avfall och övrigt avfall, i enlighet med avfallsförordning 2011:927.

GIFTFRI MILJÖ

Försvarmaktens användning av kemiska produkter är omfattande och måste hela tiden ses över. Ett särskilt prioriterat område är PFAS, en bred grupp syntetiska ämnen med extremt låg biologisk nedbrytbarhet.

ANVÄNDNINGEN AV KEMISKA PRODUKTER är omfattande inom Försvarmakten och många materielsystem inne-håller kemiska ämnen som kan vara skadliga för människor och miljö. Av de preciseringar som regeringen har fastställt för miljö kvalitetsmålet giftfri miljö berörs Försvarmakten främst av exponering för kemiska ämnen och förorenade områden.

FÖRSVARSEKTORENS SAMARBETE

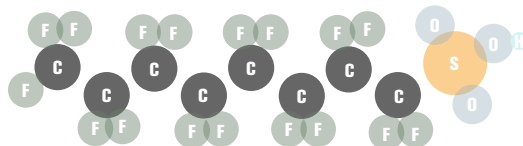
Försvarmakten har sedan länge ett nära samarbete med övriga myndigheter genom [Försvarsektorns kemi-grupp](#) (s.24) med syftet att begränsa och fasa ut användningen av hälso- och miljöfarliga ämnen i produkter och materiel. Kemigruppen tar årligen fram ett gemensamt underlag för att ställa miljö- och arbetsmiljökrav vid upphandling av kemiska produkter och varor. Underlaget kallas för försvarsektorns kriteriedokument och ställer i flera fall mer långtgående krav än gällande kemikalie-lagstiftning. Den senaste versionen av dokumentet finns tillgänglig på Försvarets materielverks webbplats, fmv.se.

PFAS – EN SAMHÄLLSUTMANING

PFAS är ämnen som genom sina filmbildande egenskaper har haft en mycket stor användning i en mängd olika produkter sedan 1950-talet, bland annat i textilimpregnering, skumsläckmedel för petroleumbränder och beläggning i kokkärl. Ämnena är mycket svåra att bryta ned och förekommer i en stor mängd variationer i fråga

om kemisk sammansättning. Försvarmakten fortsätter det omfattande arbetet att utreda föroreningar från mångårig användning inom Försvarmakten av skumsläckmedel som innehållit PFAS. Arbetet är mycket komplicerat och omfattar förorening av mark, grund- och ytvatten.

Just nu pågår utredningar vid cirka 50 operativa och nedlagda flottflygplatser, flygbaser och andra platser. Utredningarna genomförs i dialog med tillsynsmyndigheten Generalläkaren.

PFAS

Poly- och perfluorerade alkylsubstanser (PFAS) är en bred grupp av syntetiskt framställda kemikalier som kännetecknas av att de har en fullständigt fluorerad kolkedja. I naturen bryts dessa antingen ned extremt långsamt eller inte alls.

Ovan visas PFOS, ett ytaktivt ämne i denna grupp. Detta var tidigare vanligt i kemiska produkter såsom brandskum, men är sedan 2008 förbjudet att använda inom EU.

ETT RIKT VÄXT- OCH DJURLIV

Ett rikt växt- och djurliv är särskilt utpekat som ett av de nationella miljö kvalitetsmål där myndigheten har stor möjlighet att påverka. Militär övningsverksamhet innebär med nödvändighet viss negativ påverkan på naturmiljön, men det finns även positiva effekter. Ett bra samarbete med länsstyrelser, kommuner och organisationer är avgörande för att få till stånd långsiktig hållbarhet.

ÖVNINGSOMRÅDEN MED NYGAMLA BIOTOPER

Varierande och realistiska miljöer är direkt avgörande för att det ska vara möjligt att öva Försvarmaktens uppgifter. Flottilj-, skjut- och övningsområdena är den viktigaste resursen för utbildning och bevarande av kompetensen "väpnad strid". Samtidigt har Försvarmaktens övningsverksamhet påverkan på både människor och miljö. Det är därför viktigt att övningsområdena används på ett långsiktigt hållbart sätt – så att Försvarmakten även i framtiden kan öva och utveckla sina förmågor.

PRIORITERAT

”Försvarmaktens övnings-
verksamhet bidrar till att
bevara områdets naturvärden
och ger många rödlistade
arter en tillflyktsort.”

NATURSKYDDSOMRÅDEN OCH BRETT SAMARBETE

Många av Försvarmaktens skjut- och övningsfält omfattas av ett formellt naturskydd. I några fall innebär detta begränsningar för hur övningsverksamheten kan bedrivas. I andra fall – något som bland annat finns beskrivet i flertalet av länsstyrelsernas skötselplaner för Natura 2000-områden eller Naturresevat – bidrar Försvarmaktens övningsverksamhet till att bevara områdets naturvärden i en omfattning som annars inte skulle vara möjlig. Det kan till exempel handla om körning med stridsfordon som kan medverka till att förhindra igenväxning och därmed gynna marklevande insekter. Denna påverkan påminner om den naturliga påverkan från bland annat fritt betande hjordar som tidigare var vanligt förekommande.

Tillsammans med Fortifikationsverket, den myndighet som äger och förvaltar Försvarmaktens skjut- och övningsfält, arbetar Försvarmakten för att förstärka den positiva påverkan som våra övningar kan ha på naturmiljön.

Försvarmakten har flera pågående naturvårdsprojekt runt om i landet. Ett aktuellt exempel är det projekt som pågår på Norrbottens flygflottilj, F21. Där har man under året genomfört naturvärdesinventeringar för att undersöka hur skötseln av gräsyrtorna runt landningsbanan kan anpassas för att gynna de rödlistade arter som finns på flygfältet.

Många av Försvarmaktens flottilj-, skjut- och övningsområden har höga naturvärden och en rik biologisk mångfald. Detta beror bland annat på att den militära verksamheten under lång tid har begränsat annan användning av marken. Konventionellt jordbruk eller skogsbruk med höga avkastningskrav har till exempel inte förekommit i någon större utsträckning. Övningsverksamheten har bidragit till en mångårig kontinuitet av så kallade ”störningar”, såsom markslitage, död ved och bränder. Störningarna skapar biotoper som tidigare var vanliga i det variationsrika kultur- och odlingslandskapet. I takt med det övriga landskapets förändring har många rödlistade arter därför hittat en tillflyktsort på just de militära övningsfälten.

MARINBIOLOGISK KALENDER

4.sjöstridsflottiljen har samlat kartunderlag och biologisk data och sammanställt detta i en ”marinbiologisk kalender”. Kalendern utgör ett viktigt planeringsverktyg för att minimera risken för störning eller skador på känsliga naturvärden vid marina eller kustnära övningar. I kalendern framgår bland annat lek- och häckningsområden för marina arter samt vilka restriktionsområden som gäller månad för månad. Läs mer på forsvarsmakten.se/marinbiologisk-kalender.

SAMARBETE

INTERNATIONELL MILJÖSAMVERKAN

Försvarmakten har ett särskilt uppdrag att delta i det internationella miljöförvarssamarbetet.

I ALLA INTERNATIONELLA ÖVNINGAR OCH INSATSER samarbetar Försvarmakten med andra organisationer såsom NATO och FN. Det innebär gemensamma ansträngningar att skydda miljön och minska miljöpåverkan från insatser. I syfte att verka för en gemensam miljöpolicy deltog Försvarmakten under 2016 vid NATO-ledda miljömöten under beteckningen EPWG (Environmental Protection Working Group) i Bryssel. EPWG:s arbete syftar till att ta fram standardiserande miljöbestämmelser och samordna miljöutbildningen av officerare vid NATO:s skolor. Detta arbete är särskilt viktigt då de standardiserade dokumenten används som styrdokument inför och under

NATO-ledda missioner och övningar. Deltagande vid dessa möten är även viktigt för Försvarmakten då det är det enda forumet där NATO:s miljöerfarenheter öppet redovisas för Sverige som Pfp-nation (Partnership for Peace).

Försvarmakten är sedan många år tillbaka medlem i DEFNET, EU-staternas försvarsministeriers miljösamarbete. Syftet är att anpassa och utbyta information avseende den lagstiftning som styr miljöarbetet för respektive försvarsmakt inom EU. Läs mer om Försvarmaktens internationella miljösamarbete på forsvarsmakten.se/miljosamarbete.

SVERIGES MILJÖBIDRAG I DET EUROPEISKA FÖRSVARSSAMARBETET

CF SEDSS

Tvåårigt forum tillsatt av EU-kommissionen och som ska se till att direktiv, mål och policy implementeras mer effektivt. Består av nationella experter från

16 medlemsländer, däribland Sverige, och kommer att verka fram till 2017.

EDA (EUROPEAN DEFENCE AGENCY)

Självständigt EU-organ

som sedan 2004 arbetar med att identifiera utmaningar och bistå med stöd kring implementeringen av EU:s direktiv och förordningar. Sverige deltar aktivt i EDA:s

arbetsgrupp inom energi och miljö. Detta ger bland annat inhemsk forskningsnytta och möjlighet att utveckla och påverka strategiska dokument inom EU.

FÖRSVARSEKTORENS MILJÖMÅL OCH FOKUSOMRÅDEN

För att främja en hållbar utveckling och för att leva upp till den miljöpolitik som bedrivs, både internationellt och i Sverige, krävs en tydlig inriktning över myndighetsgränser. Försvarsektorn har ett samarbete för att tillsammans minska det ekologiska fotavtrycket.

I LIKHET MED det övriga samhället tar försvarsektorn sitt ansvar för att bidra till att lösa de globala utmaningarna inom miljöområdet. Sektorn består av sex myndigheter; Försvarsmakten, Försvarets Materielverk, Försvarets Radioanstalt, Totalförsvarets Forskningsinstitut, Fortifikationsverket och Försvarshögskolan.

Givet de särskilda uppdragen försvarsektorn har ska hänsyn tas till centrala förutsättningar för verksamheten, såsom energiförsörjningstrygghet, systemperspektiv och sekretess. Fokus i arbetet ligger främst inom områdena Energi och Giftfri miljö. Under 2016 har arbetet framför allt handlat om att ta fram ett nytt inriktningsdokument för försvarsektorn.

Detta samarbete är ett komplement till det miljöarbete som redan i dag genomförs inom respektive myndighet och är viktigt för alla parter då vi är beroende av varandra genom uppdrag och verksamhet.

I många avseenden är de ingående myndigheterna olika varandra. Det avser såväl den geografiska utspridningen som verksamhetens karaktär (såsom materielanskaffning, utbildning, fastighetsförvaltning, forskning, teknikutveckling, underrättelseinhämtning och väpnad strid) och områden (såsom mark, sjö, luft och cyber). Läs mer om försvarsektorns miljösamarbete på forsvarsmakten.se/miljo.

”Försvarsektorns miljösamarbete är unikt då vi är beroende av varandra genom uppdrag och verksamhet.”

UNIKT MILJÖSAMARBETE:

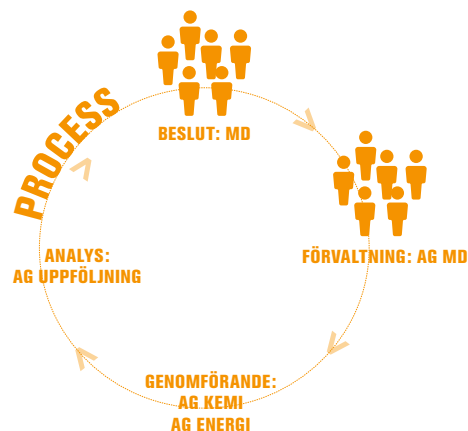
Så här är försvarsektorns miljösamarbete organiserat.

Miljödelegationen (MD) utgörs av de olika myndigheternas generaldirektörer.

Arbetsgruppen MD (Ag MD) utgörs av de olika myndigheternas miljöchefer.

Ag Kemi och Ag Energi utgörs av specialister inom sektorsmyndigheterna.

Ag Uppföljning följer upp och utvärderar försvarsektorns miljöarbete.

EN MILJÖCHEFS HÅGKOMSTER

I åtta år var Arne Wessner Försvarsmaktens entusiastiska miljöchef. Vi bad honom titta bakåt – och framåt – på en myndighet vars kritiska koppling till vår naturmiljö kräver att miljöfrågor hela tiden integreras naturligt i den löpande verksamheten.

DET FINNS MYCKET att vara stolt över när jag blickar tillbaka på min tid som Försvarsmaktens miljöchef (2009–2017). När jag tog över ansvaret kände jag en oro bland medarbetarna, både vid den centrala miljöavdelningen och bland miljöhandläggarna vid förbanden. En utredning om neddragningar var precis klar och den skapade många osäkerheter. Efterhand upplever jag att vi tillsammans har tagit tag i miljöverksamheten och ”fått in den” som en naturlig del i all verksamhet. Jag tror också att alla miljöhandläggarna inom Försvarsmakten har klart för sig vilken betydelse ett bra miljöarbete har och hur det positivt påverkar den operativa verksamheten.

En viktig strävan hos mig har hela tiden varit att bevara miljö som en egen avdelning inom

allt viktigare att vi har en bra struktur för det vi gör. Försvarsmaktens miljöledningssystem är ett exempel på detta och något som vi kontinuerligt utvecklar. Under 2016 har vi lagt stor vikt vid utveckling av handlingsplaner, centralt och lokalt. Även planering av miljörevisioner för 2017 har varit ett fokusområde. Jag tror mycket på dem, då de kommer att ge oss en bra indikation på om vi är på rätt väg med miljöledningssystemet.

För framtiden tror jag starkt på utveckling inom energiområdet. Här finns mycket att göra och jag tror att en fortsatt samverkan mellan försvarsmyndigheterna är en av nycklarna till minskad miljöpåverkan.

Ett annat angeläget område är förberedelser för kommande klimatförändringar. I dag ter sig problemen avlägsna för många, men processerna är långsiktiga och

”Det är viktigt att vi fortsätter vara en ansvarstagande och trovärdig myndighet i det svenska samhället.”

Högkvarteret och säkerställa bemanningen av miljöpersonal vid förbanden. I dag känner jag att det verkligen har burit frukt. Jag vill därmed tro att arbetsläget och andan är helt annorlunda nu än 2009, även om arbetsbördorna också inom miljöområdet har ökat.

Miljöarbetet har fått sin givna plats i verksamheten och det är viktigt ur flera perspektiv att vi fortsätter på den inslagna linjen. Naturligtvis är det viktigt att vi fortsätter att minska Försvarsmaktens ekologiska fotavtryck och att vi bidrar till att uppfylla de nationella miljö kvalitetsmålen. Men lika viktigt är det att vi fortsätter vara en ansvarstagande och trovärdig myndighet i det svenska samhället. Ett trovärdigt miljöarbete bidrar dessutom till att Försvarsmakten blir en attraktiv arbetsgivare, som bättre kan locka våra målgrupper att söka sig till Försvarsmakten.

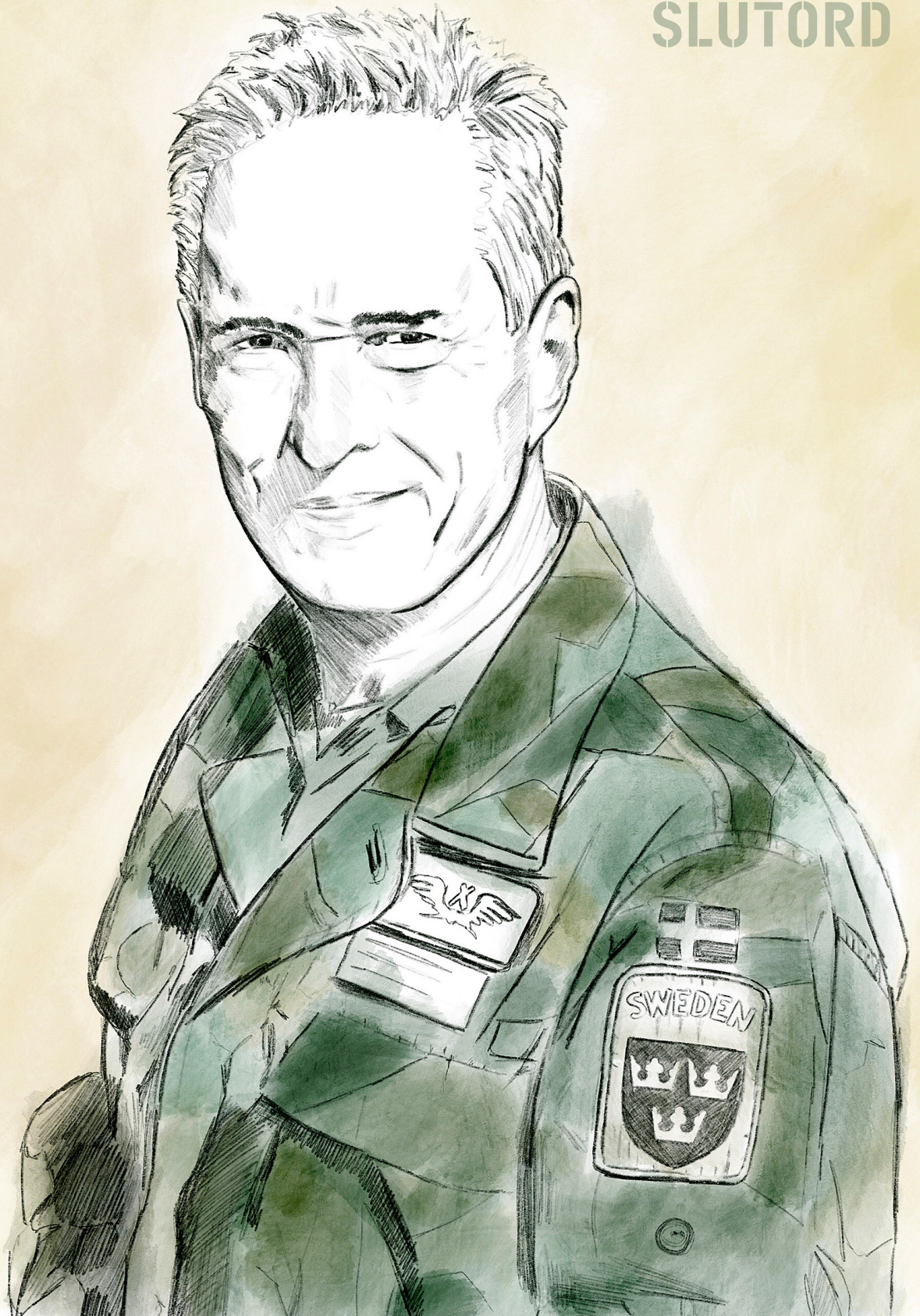
Kraven på vårt miljöarbete ökar över tid och det blir

sker inte över en natt. Det viktiga är att vi har en idé som gör att vi inte plötsligt en dag står inför oöverstigliga utmaningar när det gäller Försvarsmaktens huvuduppgift. Här handlar det om att minimera de risker som föreligger och den sårbarhet som vi kan få vid lösande av denna huvuduppgift.

Avslutningsvis tycker jag det är angeläget att fortsätta att koppla miljöarbetet till Försvarsmaktens vision och övergripande mål. Vi ska fortsätta bidra till att öka Försvarsmaktens operativa effekt, att skapa förtroende och stolthet, både internt och externt.

Till sist vill jag tacka alla – högt och lågt, centralt och lokalt – för allt det goda arbetet och de givande samarbeten som har bedrivits under min tid som Försvarsmaktens miljöchef. Jag önskar er också lycka till i det fortsatta arbetet med ständiga förbättringar i verksamheten.

SLUTORD

FÖRSVARSMAKTEN

107 85 STOCKHOLM • TFN 08-788 75 00
forsvarsmakten.se